
UKRAJINA IZMEĐU ZAPADA I RUSKE FEDERACIJE

Marko Kusovac

The young author considers the complex geopolitical relations of Ukraine as one of the most current issues in the world and comes to the conclusion: „As long as exclusive solutions are sought in Ukraine, there will be no sustainable outcome. There will only be new dangerous complications, and temporary relaxation before the new culmination of the crisis. The movement of the pendulum to one side causes and will inevitably cause violent (counter) reactions“.

Ukrajina se našla na raskršću geostrateških borbi Rusije i Zapada u kojima EU i SAD nastoje da šest bivših sovjetskih republika (Ukrajinu, Moldaviju, Belorusiju, Jermeniju, Gruziju i Azerbejdžan) „udalje od postsovjetskog ešelona“, i to kroz program EU pod nazivom „Istočno partnerstvo“. Sa druge strane, Rusija nastoji da održi svoju sferu uticaja i da učvrsti formiranje Carinske unije koja bi prerasla u evroazijsku ekonomsku uniju.

Ukrajina je geopolitički i istorijski od ogromnog značaja za Rusiju. Ona je takođe, iz istih razloga, vrlo važna i istočnim članicama EU – Poljskoj i Litvaniji. Nesumnjivo, na ukrajinskom prostoru prelamaju se i strateški interesi

Vašingtona i nekih drugih, u globalnim razmjerama, relevantnih centara moći.

U novembru 2013. godine, svega nekoliko dana prije samita Istočnog partnerstva održanog u Viljnusu u Litvaniji, ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič najavio je da će njegova vlada odložiti rad na Sporazumu o pridruživanju Evropskoj uniji. Usprkos raširenim javnim protestima u Ukrajini na kojima se zahtijevalo da predsjednik Janukovič sprovede konačne reforme koje zahtijevaju vođe EU-a, reforme su zastale i sporazum na sastanku nije potpisan. Nepotpisivanje Sporazuma o pridruživanju izazvao je burne demonstracije proevropski orijentisane opozicije i njenih pristalica.

Prikazujući Ukrajinu između procesa zapadnog integrisanja i promjenljivih odnosa sa Rusijom, u ovom radu, doći će se do zaključka da od svoje nezavisnosti Ukrajina predstavlja „veliku šahovsku tablu“ svjetske geopolitike.

Put Ukrajine u evropske integracije

EU i Ukrajina su uspostavile diplomatske odnose još 1991. godine, od kada Ukrajina koristi i finansijske programe za bivše republike SSSR-a. Tačnije, preko TACIS programa (tehnička pomoć za Zajednicu nezavisnih država), Ukrajina je dobila od Brisela u periodu od 1991. do 2006. godine oko milijardu eura (ili oko 60 miliona eura godišnje). U tom kontekstu je i Vrhovna Rada (ukrajinski parlament) 1993. godine donijela dokument o osnovnim smjernicama u spoljnoj politici u kome se naglašava da je članstvo u EU jedan od prioriteta Kijeva („sve dok ne nije u suprotnosti sa nacionalnim interesima“).¹ U dokumentu usvojenom prije 20 godina se navodi i da je neophodno da Ukrajina zaključi Sporazum o partnerstvu i saradnji sa EU, kao prvi korak ka statusu pridružene države, a zatim i ka punopravnom članstvu.

---

¹ <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

Ukrajina je Sporazum o partnerstvu i saradnji zaključila sa Unijom još 1994. godine (stupio je na snagu 1998. godine) a u Sporazumu se predviđa usvajanje evropskih zakona i ekonomskih standarda. Nekoliko godina kasnije, tadašnji predsjednik Leonid Kučma donosi (1998. i 2000. godine) dekrete o usvajanju Strategije o članstvu Ukrajine u EU.

Poslije „narandžaste“ revolucije 2004. godine kada na vlast dolazi revolucionarni tandem Viktor Juščenko za predsjednika i Julija Timošenko na mjesto premijera, Ukrajina i Evropska unija usvajaju zajednički Akcioni plan. Ukrajini se odobravaju krediti Evropske investicione banke i priznaje se status tržišne ekonomije. Na osnovu tog Akcionog plana 2008. godine počinju pregovori o stvaranju zone slobodne trgovine tj. o ukidanju i smanjivanju ukrajinskih carina u trgovini sa EU i zaključivanju Sporazuma o pridruživanju. Godine 2009. Ukrajina (sa još 5 bivših sovjetskih republika) postaje član Istočnog partnerstva koje ima za cilj ubrzano „približavanje“ tih država EU.

Nakon pobjede Janukoviča na izborima 2010, pregovori sa EU se nastavljaju bez zastoja. Janukovič, iako proruski orijentisan, se poput svog prethodnika zalagao za ulazak Ukrajine u Evropsku uniju. Obećavši da će naći ravnotežu između Istoka i Zapada, novi predsjednik je odbacio prijedlog Moskve da se pridruži Carinskoj uniji koju sačinjavaju Rusija, Bjelorusija i Kazahstan. Međutim, postavlja se pitanje da li odbacivanjem Sporazuma o pridruživanju vlast u Ukrajini opet mijenja kurs?

Vrhovna Rada 2010. godine donosi zakon o osnovama unutrašnje i spoljne politike u kome se navodi (u članu 11) da je jedan o ključnih elemenata spoljne politike Ukrajine članstvo u EU i „integrisanje u evropski ekonomski i politički prostor“.²

Konačno, u periodu 2011–2012. pregovori o Sporazumu o pridruživanju se završavaju i parafira se tekst koji je trebalo da bude potpisan u novembru 2013. Međutim, zbog odbijanja

---

² <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

Ukrajine da potpiše već dogovoreni Sporazum o pridruživanju izbijaju velike demonstracije u Kijevu u decembru 2013.

Saradnja NATO alijanse i Ukrajine

Saradnja NATO-a i Ukrajine seže od 1991. godine, kada se Ukrajina pridružila Savjetu za sjevernoatlantsku saradnju, odmah po sticanju nezavisnosti, nakon raspada Sovjetskog Saveza. Ukrajina je prva od država iz Zajednice nezavisnih država (ZND) koja se pridružila programu *Partnerstvo za mir* 1994. godine. Opredjeljenje Ukrajine da doprinese evroatlantskoj bezbjednosti, iskazano je, tokom devedesetih, aktivnim doprinosom mirovnim operacijama na Balkanu, koje je predvodio NATO.³

Povelja o posebnom partnerstvu između NATO-a i Ukrajine jula 1997. godine predstavljala je formalni temelj za razvoj odnosa NATO-a i Ukrajine. Povelja se zasnivala na principima koje su zajedno usvojili NATO i Ukrajina, u cilju daljeg jačanja saradnje i stvaranja efikasnog međusobnog partnerstva. U skladu sa poveljom, uspostavljena je *Komisija NATO – Ukrajina* (eng. NATO – Ukraine Commission, NUC) zadužena za razvoj ovog partnerstva i usmjeravanje zajedničkih aktivnosti. Ova komisija se sastajala redovno na nivou ambasadora i vojnih predstavnika, a povremeno na nivou ministara spoljnih poslova i odbrane, kao i na nivou šefova država i vlada.

Ukrajina je otvorila svoju diplomatsku misiju pri NATO-u 1997. godine. S druge strane, NATO je otvorio svoj *Informativni i dokumentacioni centar* u Kijevu maja 1997. godine, čija je uloga da obavještava ukrajinsku javnost o aktivnostima Alijanse, što podstiče debatu o evroatlantskoj integraciji i promoviše sveobuhvatnu saradnju NATO-a sa Ukrajinom. Takođe, u Kijevu je, aprila 1999. godine, otvorena i NATO kancelarija za

---

³ Mehmedin Tahirović, „Evroatlantsko partnerstvo kao širi oblik saradnje“, časopis *Partner*, Podgorica, 2008, str. 33.

vezu, čija je svrha da pruža pomoć u reformi sektora bezbjednosti, učešću ukrajinskih snaga u zajedničkoj obuci, vježbama i mirovnim misijama, kao i da olakšava kontakte između NATO-a i ukrajinskih zvaničnika.

U maju 2002. godine, neposredno uoči petogodišnjice potpisivanja povelje, predsjednik Ukrajine najavio je namjeru Ukrajine da postane članica NATO.

U jesen 2004. godine NATO je sa pažnjom pratio razvoj političkih događaja oko predsjedničkih izbora u Ukrajini, kada su opozicija i međunarodni posmatrači osporili rezultate drugog kruga izbora, što je dovelo do *Narandžaste revolucije* i demonstracija javnosti, tako da je sud naredio njegovo ponavljanje. S obzirom na takve okolnosti, odlučeno je da se odgodi sastanak Komisije NATO – Ukrajina na ministarskom nivou, prvobitno predviđen za decembar 2004. godine. Tom prilikom Generalni sekretar NATO-a, obrazlažući ovo odlaganje, rekao je da je poštovanje slobodnih i pravednih izbora jedan od osnovnih principa Posebnog partnerstva. Nakon *Narandžaste revolucije* (zima 2004–2005. godine) NATO i Ukrajina su pokrenuli *Intenzivirani dijalog* (eng. Intensified Dialogue), kao dodatni doprinos težnjama Ukrajine da postane članica Alijanse.

Pored učešća u operaciji IFOR/SFOR u Bosni i Hercegovini, Ukrajina je dala i doprinos tokom raspoređivanja trupa KFOR-a na Kosovu i Metohiji, angažovanjem eskadrile helikoptera i nastavlja da učestvuje u ovoj operaciji, u okviru zajedničkog poljsko-ukrajinskog bataljona.

Ukrajina je, takođe, otvorila svoj vazdušni prostor za prelet aviona angažovanih u okviru operacije ISAF u Avganistanu. Ova zemlja je, takođe, angažovala 1.600 pripadnika svoje vojske, kao dio multinacionalnih snaga, predvođenih Poljskom, u jednom od sektora međunarodnih stabilizacionih snaga u Iraku. Ukrajina se pridružila antiterorističkoj operaciji u Mediteranu, *Aktivno nastojanje*, u junu 2007. godine.

Tokom samita u Bukureštu, aprila 2008. godine, šefovi država i vlada članica Alijanse, saglasili su se u vezi budućeg članstva Ukrajine u NATO.⁴

Dolaskom na vlast Viktora Janukoviča 2010. godine, politika Ukrajine prema NATO integracijama drastično se mijenja. Na osnovu bilateralnog sporazuma – *Povelja NATO – Ukrajina o posebnom partnerstvu* iz 1997. godine, osnovanu komisiju NATO – Ukrajina, 6. aprila 2010. godine, ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič ukinuo je predsjedničkim dekretom.

Samo dvadesetak dana kasnije, predsjednik Janukovič potpisao je Zakon o ratifikaciji rusko-ukrajinskog sporazuma o produženju baziranja ruske flote u Sevastopolju poslije 2017. godine na još 25 godina. Na taj način Rusija je obezbijedila prisustvo Crnomorske flote do 2042. godine, uz mogućnost da produži iznajmljivanje na još pet godina, pošto novi sporazum istekne. Zauzvrat, Rusija se obavezala da će u tom periodu isporučivati Ukrajini gas po cijeni nižoj za 30 odsto.

Na Janukovičev predlog ukrajinski Parlament izglasao je u junu 2010. godine zakon koji toj bivšoj sovjetskoj republici daje status „nesvrstane“ zemlje, čime se okončava plan pristupa NATO-u. Janukovič prvog dana od svog izbora vodi politiku ubrzanog zblizavanja s Moskvom, koja se protivi mogućnosti da se Kijev pridruži Sjevernoatlantskom savezu.

Ukrajina i istočno partnerstvo EU

Pred veliko proširenje 2004. godine, Evropska unija (EU) počela je da razmatra posljedice koje će to proširenje imati po zemlje nečlanice sa kojima će se graničiti. Pripreme za proširenje su uticale na posvećivanje veće pažnje potencijalno nestabilnim tačkama na istoku Evrope. U tom kontekstu je

---

⁴ Grupa autora, *Partnerstvo za mir*, Beograd, ICAF – International and Security Affairs Centre Found, str. 41.

2004. godine pokrenuta Evropska politika susjedstva (*European Neighbourhood Policy* – ENP) kao instrument ostvarivanja bližih odnosa sa zemljama susjedima na istoku i jugu EU. ENP je obuhvatila 16 zemalja: zemlje istočne Evrope (Moldavija, Ukrajina, Bjelorusija), zemlje Južnog Kavkaza (Jermenija, Azerbejdžan, Gruzija) i mediteranske zemlje (Maroko, Alžir, Tunis, Libija, Egipat, Liban, Jordan, Izrael, Sirija, Palestina).

Istočno partnerstvo razvijeno je kao specifična dimenzija evropske politike susjedstva koja je uvedena 2004. godine kako bi Unija pružila pomoć susjednim zemljama u sprovođenju reformi i tako osigurala bezbjednost, stabilnost i prosperitet na evropskom kontinentu.⁵ Razvojem evropske politike susjedstva, EU je definisala konkretne uslove pod kojim je, u periodu poslije proširenja, predložila saradnju sa južnim i istočnim susjedima. Na taj način Unija je jasno odvojila politiku dobrosusjedske saradnje od procesa pristupanja EU. Istovremeno, susjedima je ponuđena mogućnost da postojeći okvir saradnje sa Unijom unaprijede u privilegovano partnerstvo koje podrazumijeva dublju političku i ekonomsku integraciju.

Početkom maja 2009. godine EU je pokrenula tzv. istočno partnerstvo kako bi uspostavila bliže političke i ekonomske odnose sa šest bivših sovjetskih republika koje su danas istočni susjedi Unije – Ukrajinom, Bjelorusijom, Moldavijom, Azerbejdžanom, Gruzijom i Jermenijom. Na uvođenje nove politike Rusija je negativno reagovala, jer je ocijenila da ona predstavlja pokušaj Unije za širenjem uticaja u zemljama u kojima Rusija ima strateške interese, dok Unija naglašava da time samo želi da obezbijedi stabilnost zemalja u svom susjedstvu.

---

⁵ Ana Jović-Lazić, *Istočno Partnerstvo Evropske unije*, Evropsko zakonodavstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str. 147–148.

Osnovni ciljevi Istočnog partnerstva uključuju:⁶

- osnivanje političkog udruženja između EU-a i zemalja Istočnog partnerstva,
- stvaranje duboke i sveobuhvatne zone slobodne trgovine,
- postupnu liberalizaciju viznog režima, sve do potpunog ukiđanja viza kao dugoročnog cilja Partnerstva,
- pravnu integraciju (uključujući vrijednosti, pravila i standarde) kao i
- poboljšanje saradnje u energetske sigurnosti.

Istočno partnerstvo podrazumijeva nove ugovore o pridruživanju koji će uključivati i „produbljene i sveobuhvatne sporazume o slobodnoj trgovini“ (*deep and comprehensive free trade agreements* – DCFTA) sa onim zemljama koje žele i koje su u stanju da uđu u dublji angažman i postepenu integraciju u ekonomiju EU.

Nove zone slobodne trgovine podrazumijevaju, ne samo liberalizaciju trgovine i investicija, već i regulatorno usklađivanje sa pravom i standardima EU. Pored toga, Istočno partnerstvo treba da omogući postepenu viznu liberalizaciju, uz prateće mjere za borbu protiv ilegalne imigracije. Cilj partnerstva je i da unapređuje demokratiju i dobro upravljanje, jača energetske bezbjednost, podrži ekonomski i društveni razvoj i ojača stabilnost. Kada je riječ o energetske bezbjednosti, cilj Istočnog partnerstva je da je ojača u pogledu dugoročnog, stabilnog i bezbjednog snabdijevanja i tranzita i predviđa se da u nove sporazume o pridruživanju mogu biti unijete odredbe o energetske međuzavisnosti. Najzad, u Zajedničkoj deklaraciji sa samita u Pragu kaže se da će se partnerstvo voditi principima diferencijacije i uslovljavanja.⁷

---

⁶ Charles Grant, „A new neighbourhood policy for the EU“, *Centre for European Reform Policy Brief*, 2011, p. 5.

⁷ Council of the European Union, *Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit*, Prague, 7 May 2009.

U odnosima sa zemljama istočnog susjedstva postignuti su neujednačeni rezultati. Moldavija predstavlja vjerovatno najuspješniji primjer djelovanja ENP-a, djelimično i zbog toga što su proevropske snage, na vlasti od avgusta 2009. godine činile znatne napore da zemlju približe Evropskoj uniji. Pregovori o sporazumu o pridruživanju sa Moldavijom počeli su 2010. godine, sporazumi o readmisiji i viznim olakšicama su stupili na snagu 2008, a 2010. je otvoren dijalog o ukidanju viza koji, između ostalog, predstavlja i pokušaj EU da obezbijedi podršku građana Moldavije daljem približavanju. Podrška EU svakako je doprinijela i da koalicija pod imenom „Alijansa za evropske integracije“ ostvari pobjedu na izborima 2010. godine.

Razvoj političkih prilika u Ukrajini i Bjelorusiji ipak pokazuje ograničenja uticaja EU u ovom regionu. Sa Ukrajinom su 2008. godine započeti pregovori o potpisivanju sporazuma o pridruživanju, koji uključuje i DCFTA, ali je izbor Viktora Janukoviča za predsjednika u februaru 2010. godine doveo do pogoršanja političkih odnosa EU i Ukrajine. Pregovori o DCFTA su završeni 2011, ali je EU odbila da potpiše sporazum zbog presude bivšoj premijerki Ukrajine Juliji Timošenko. U martu 2012. godine sporazum o pridruživanju je parafiran, osim DCFTA koji je parafiran u julu iste godine, a potpisivanje sporazuma EU je usloвила ispunjavanjem uslova navedenih u zaključcima Savjeta u decembru 2012. godine: pitanje selektivne pravde, rješavanje pitanja pogoršanja standarda na izborima 2012, otpočinjanje sveobuhvatnog dijaloga vlade sa opozicijom u uspostavljanju pouzdanog izbornog sistema i pristupa medijima, politički motivisane presude bivšim članovima vlade nakon suđenja u kojima nijesu poštovani međunarodni standardi u pogledu poštenog i nepristrasnog suđenja, dalja reforma sektora pravosuđa, itd. Kada je riječ o viznoj liberalizaciji, 2006. godine potpisan je Sporazum o readmisiji, 2007. Sporazum o viznim olakšicama, 2008. je započeo vizni dijalog EU – Ukrajina, a 2010. usvojen Akcioni plan za viznu liberalizaciju.

Iako su EU i Ukrajina zaključile pregovore o sporazumu o pridruživanju, Ukrajina je uslovljena da mora ispuniti „ključna očekivanja“ za potpisivanje i ratifikovanje tog sporazuma. Ona uključuju usvajanje izbornih reformi, rješavanje nepravilnosti uočenih tokom prošlih parlamentarnih izbora (2012. godine), sprječavanje selektivne pravde i ubrzanje ključnih reformi utvrđenih u „programu pridruživanja“.

Napredak na tim područjima nije stabilan. Međunarodna mislija za posmatranje izbora smatrala je da su na parlamentarnim izborima u Ukrajini održanim oktobra 2012. „nedostajali jednaki uslovi, što je prvenstveno bilo uzrokovano zloupotrebom administrativnih resursa, nedostatkom transparentnosti finansiranja kampanja i stranaka, kao i nedostatak ravnomjerne zastupljenosti u medijima“. Drugo važno područje interesa posebno za Europski parlament (EP) je „selektivna pravda“ koja se primjenjuje na opozicione čelnike kao što je bivša premijerka Julija Timošenko, koja zbog pravnih razloga nije mogla učestvovati na izborima.⁸

Istočno susjedstvo, sa zamrznutim konfliktima, predstavlja izazov i za zajedničku spoljnu i bezbjednosnu politiku EU, čija uloga je ostala marginalna u regionu od vitalnog interesa Rusije.

Jedan od razloga skromnih dometa EU na istoku leži u činjenici da za Rusiju Istočno partnerstvo predstavlja još jedan pokušaj EU da vrši upliv na postsovjetskom prostoru. Rusija ovaj prostor vidi kao zonu od svog vitalnog interesa i konkuriše Evropskoj uniji kako kroz političke, ekonomske (a naročito energetske), bezbjednosne odnose, tako i pokretanjem više inicijativa u kojima nudi učešće zemljama obuhvaćenim Istočnim partnerstvom EU: Evroazijska ekonomska zajednica (*EurAsian Economic Community – EurAsEC*), Organizacija ugovora o kolektivnoj bezbjednosti (*Collective Security Treaty Organization – CSTO*), Evroazijska unija.

---

⁸ http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.5.html

Rusija nastoji da ubijedi Ukrajinu da odustane od sporazuma o pridruživanju sa EU i prikloni se Evroazijskoj uniji, umanjujući istovremeno ucjenjivački potencijal Ukrajine projektom Sjevernog gasovoda. Istovremeno, djelovanje EU u ovom dijelu svijeta krije u sebi različite stavove zemalja članica: od Poljske i Litvanije, koje insistiraju na značaju „zaokruživanja geografskih granica strateških interesa EU na istoku Evrope“, uključujući i podršku širenju NATO-a u tom dijelu Evrope, preko opreznijeg stava nekih od ključnih zemalja osnivača EU koje su spremnije da ne izazivaju Rusiju daljim širenjem NATO-a, do „takmičenja“ nekih evropskih lidera da osiguraju što bolje odnose sa predsjednikom Rusije Vladimirom Putinom. Odnosi EU sa zemljama Istočnog partnerstva neminovno su pod uticajem složenosti odnosa EU sa Rusijom, obilježenih kako međuzavisnošću, tako i brojnim protivrječnostima.

Odnosi Ukrajine i Ruske Federacije

Poslije raspada SSSR-a, Moskva je brzo utvrdila politiku prema bivšim republikama koje su označene kao „blisko inostranstvo“. Doktrinom „bliskog inostranstva“ bivše sovjetske republike označene su kao „zona vitalnih interesa“ Ruske Federacije a riječ je o podršci i odbrani ruskih zajednica u ovim zemljama ali i o nastavku kontrole nad postsovjetskim prostorom.⁹ Dokaz tome je i miješanje Rusije u niz sukoba koji su izbili u nekoliko bivših sovjetskih republika. U više navrata Rusija je vojno intervenisala i politički podržavala rusku manjinu u Moldaviji, Gruziji, Ukrajini, Kazahstanu, pod izgovorom da želi da zaštiti prava sopstvenog naroda u susjednim ex sovjetskim republikama. Rusija je podržavala niz revolucija koje su za cilj imale obaranje sa vlasti prozapadno orijentisanih vlada i

---

⁹ Vjačeslav Avijucki, *Kontinentalne geopolitike: svijet u XXI vijeku*, Clio, 2009, str. 104.

njihovih predsjednika. To miješanje Rusije u unutrašnje prilike suverenih država u „bliskom inostranstvu“ Zapad nikada nije odobravao.

Rusija, poučena lošim rezultatima jedne ideologije, teži da usvoji deideologizirani pristup u međunarodnim odnosima. Na primjer, promjene koje su se desile u Gruziji, Azerbejdžanu i Ukrajini, su, za Rusiju, rezultat geopolitičke borbe Zapada da se što više približi ruskim granicama, ili, u mekšoj varijanti, kontrole tih država, a ne izbor tih naroda vezan za vrijednosne promjene unutar tih zemalja.¹⁰

Rusija očekuje nalaženje dvostranih uzajamno korisnih osnova za saradnju, i u tom kontekstu ima malo razumijevanja za izbore koje bi se pravili na osnovu vrijednosnih prioriteta ili prioriteta koje im nalažu evropske integracije.¹¹

Diter Detke,¹² profesor na Univerzitetu Džordžtaun u Vašingtonu, smatra da je svojevrsna „klackalica“ između Moskve i Brisela započela prije četiri godine, upravo kada je Evropska unija ponudila takozvano „istočno partnerstvo“. Prvenstveno Rusija smatra da je EU ušla u zemlje njenog regiona „privilegovanih interesa“, a drugo to se direktno kosi sa ambicijom Moskve da do 2015. osnuje Evroazijsku uniju sa tim istim zemljama i još nekoliko centralnoazijskih zemalja.

Ovu tvrdnju potvrđuju reakcije zvanične Moskve na pokretanje inicijative Poljske i Švedske oko Istočnog partnerstva 2008. godine i njeno usvajanje na Samitu EU u Pragu 2009. godine, kao širenje sfere interesa EU na račun Rusije. Predsjednik Medvedev je rekao da Rusija, kao i sve zemlje, ima svoj region privilegovanih interesa.¹³ O privilegovanim interesima govorio

---

¹⁰ Sergei Kara – Murza, *Revolucije na izvoz (Революции на экспорт)*, Eksmo Algoritm Knjiga, 2006, str. 255.

¹¹ Ibid, str. 256.

¹² Diter Detke, *Sukob EU i Rusije u Ukrajini*, preuzeto sa: <http://www.glasamerike.net/content/diter-detke/1806878.html>

¹³ <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/povelja%20sep-okt%2009.pdf>

je i ministar spoljnih poslova Rusije Sergej Lavrov kada je kritikovao inicijativu EU o stvaranju *Istočnog partnerstva* za neke države bivšeg SSSR, koje je vidio kao širenju sfere uticaja (tj. privilegovanih interesa EU – prim aut).¹⁴

U svojoj realpolitici i uopšte međunarodnim odnosima, Rusija koristi razvijenu energetska politiku. Ta politika se zasniva na *paralelnosti* i međuzavisnosti političkih i ekonomskih prioriteta Ruske Federacije. Politički sporovi Rusije sa susjednim državama često koincidiraju sa ekonomskim sporovima, naročito u oblasti energetike. Konkretno, poznata su česta pokretanja pitanja duga za gas i podizanje cijene gasa uoči političkih odluka u Ukrajini. Ukrajina je za vrijeme gasne krize, u januaru 2006. godine, bila šokirana novom cijenom ruskog gasa koja je bila skoro upetostručena. To je, na neki način, uticalo na raspad narandžaste koalicije i na tok izbora u martu 2006. godine na kojima je došao na vlast proruski premijer Viktor Janukovič.

Od tada ukrajinska politika prolazi kroz konstantnu krizu, društvo je duboko podijeljeno po pitanju ulaska Ukrajine u NATO, kome se otvoreno protivi i Rusija. *Gazprom* je, na primjer, uoči obilježavanja godišnjice *Holodomora* i uoči sastanka ministara spoljnih poslova država članica NATO, 2-3. decembra 2008. godine, na kome je trebalo da se raspravlja o daljim planovima za članstvo Ukrajine (i Gruzije), pokrenuo pitanje ukrajinskog duga za gas.¹⁵

U *Konceptu ruske spoljne politike*, govori se o korišćenju mnogih instrumenata, uključujući i ekonomske, srazmjerno njihovom realnom značaju za obezbjeđivanje spoljnopolitičkih interesa Rusije.¹⁶ Za uticajne ruske analitičare geopolitike pa i

¹⁴ Russia's Lavrov lashes EU over new 'Eastern Partnership', 21 March 2009, : <http://www.eubusiness.com>

¹⁵ F. William Engdahl, Ukraine and Georgia: Entry into NATO Put Off Indefinitely, December 4, 2008, in <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=11277>

¹⁶ Konceptija spoljne politike Ruske Federacije, 2008. godine,

političare izgleda sasvim logična želja Moskve da kontroliše puteve energenata i da takvom politikom vrši političke pritiske na zemlje iz njenog regiona „privilegovanih interesa“.

Ukrajina je, sa druge strane, upućena na Rusiju u ekonomskom smislu, naročito po pitanju najvećeg dijela resursa za industriju i energetskog potencijala. Ovo se naročito odnosi na naftu i gas koju Ukrajina tradicionalno dobija iz ruskih izvora preko cjevovoda (naftovoda i gasovoda). Ukrajina predstavlja i važnu tranzitnu oblast prema srednjoj i južnoj Evropi za Rusiju i dio zemalja ZND.

Jasno je i to da Rusija ima svoje važne interese u Ukrajini. Rusija se neće pomiriti sa potpunim uključenjem ove države u bilo koju vojno-političku ili ekonomsku organizaciju bez dobijanja osnovnih garancija za svoje interese, kao i dobijanja određenih satisfakcija. Pri tome je potpuno jasno da Rusija veoma teško može da uspostavi potpunu dominaciju nad čitavom Ukrajinom, znajući za većinske tendencije u zapadnoj Ukrajini.¹⁷ Otuda buduća i ishitrena politička rješenja sa nultim ishodom za jednu ili drugu stranu (Zapad ili Rusiju) u situaciji konfrontirajućih interesa sigurno nijesu poželjna za uspostavljanje trajnog mira u ovom dijelu Evrope.

* * *

Ukrajina je duboko podijeljena država – nacionalno, vjerski i religijski, kulturno i jezički, međutim, podjela koja danas najviše smeta Ukrajini je ideološka tj. politička. Istraživanja javnog mnjenja pokazuju da je ukrajinski narod raspolučen na približno jednake djelove, od kojih jedan sa čežnjom gleda ka istoku, a drugi ka zapadu. U skladu sa tom matricom odvijaju se i izborni procesi, iz kojih uvijek proizlaze nestabilne vlasti. Šta

---

www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml

¹⁷ Petrović D., Nikolić G., *Geopolitika savremene Ukrajine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2009, str. 378.

god da one urade, veliki dio nacije zbog toga je ne samo nezadovoljan, već i borbeno raspoložen.

U Ukrajini, dok god se teži isključivim rješenjima, zapravo neće biti održivog raspjeta. Samo će dolaziti do novih opasnih zapleta, pa privremenih relaksacija prije izbijanja novih kulminacija krize. Kretanje klatna ka jednoj strani izaziva i neminovno će izazivati burne (kontra)reakcije. Politička elita koja je došla na vlast poslije „narandžaste revolucije“ i koja je ukrajinski brod povelala ka zapadu (2005–2010), suočena sa snažnim otporom, doživjela je urušavanje. Sada se sa iscrpnim protestima suočava vlast koja je, nesumnjivo, naklonjenija Moskvi. Vjerovano ni njena sudbina neće biti sjajna. I tako će biti u nedogled, dok se ne promijeni pristup. Ukrajina će, paralisana iznutra, nastaviti da se bori za opstanak, ali oko nje će se odvijati velike (geo)političke igre. A to je katastrofalno za nju i, a samim tim, veoma loše za Evropu u cjelini.

Protivljenje proširenja NATO-a je konstanta koja prati spoljnu politiku Rusije od raspada Sovjetskog Saveza do današnjih dana. Vojna doktrina Ruske Federacije proširenje NATO-a imenuje kao glavnu vojnu opasnost po svoju nacionalnu bezbjednost, pa samim tim ne želi da dopušti da preko Ukrajine opasnost pokuca na vrata.

Iako možda ne otvoreno i očekivano, Rusija želi da pokaže Evropskoj uniji da će čvrsto braniti svoje ekonomske i političke interese, iskazujući protivljenje proširenju i zadiranju u njene interesne zone. Bez obzira što je to protivljenje nižeg intenziteta u odnosu na mogućnosti proširenja EU na zemlje „bližeg inostranstva“, ono je ipak prisutno, a to se vidjelo i u slučaju Ukrajine.

Literatura:

- Aleksandar Dugin, *Osnovi geopolitike*, knjiga 1, Ekopres, Zrenjanin, 2004.
- Ana Jović-Lazić, *Istočno Partnerstvo Evropske unije*, Evropsko zakonodavstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
- Grupa autora, *Partnerstvo za mir*, Beograd, ICAF – International and Security Affairs Centre Found, str. 41
- Mehmedin Tahirović, „Evroatlantsko partnerstvo kao širi oblik saradnje“, Časopis *Partner*, Podgorica, 2008
- Petrović D., Nikolić G., *Geopolitika savremene Ukrajine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2009.
- Sergei Kara – Murza, *Revolucije na izvoz (Революции на экспорт)*, Eksmo Algoritm Knjiga, 2006.
- Vjačeslav Avijucki, *Kontinentalne geopolitike: svijet u XXI vijeku*, Clio, 2009.
- Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID Podgorica, 2001.

Publikacije:

- F. William Engdahl, *Ukraine and Georgia: Entry into NATO Put Off Indefinitely*, December 4, 2008.
- Charles Grant, „A new neighbourhood policy for the EU“, *Centre for European Reform Policy Brief*, 2011.
- Council of the European Union, *Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit*, Prague, 7 May 2009.

Web izvori:

- <http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml>
- <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>
- <http://www.eubusiness.com>
- <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/povelja%20sep-okt%2009>.